

Kajsa Jönsdotter, född 1874 i Eds socken, Jönköpings Län.

Kajsa togs in på Eugeniahemmet 1888, 12 år gammal
bodde sedan kvar på Hemmet till sin död 1950.

*Vid mina besök på Nya Hemmet hade jag möjlighet att få
prata med Kajsa om gamla tider. Hon hade en sällsam
förmåga att berätta och på ett enkelt sätt levandegöra
liv och händelser under sin långa tid på Hemmet.*

□□□□□□

Kajsa bderättar.

“Jag kom till Hemmet 1888 och då fanns det bara ett hus, ett stort hus, som så småningom ändå blev alldeles för litet och trångt. Vi var 50 stycken barn som bodde här, i olika åldrar. De flesta var ju med hit från tiden i Sundbyberg där dom bodde i två små villor. Du förstår, när jag kom hit var det många som var tokiga, och därför måste dom bygga ett särskilt hus till dom, inte så stort, där dom skulle få bo. En del barn skrek så mycket, både dagar och nätter och det var så arbetsamt att alltid höra det. Särskilt på nätterna, man fick nästan aldrig sova ordentligt. Det blev mycket bättre när deras hus blev färdigt, det kallades sen för idiotavdelningen. Dom barnen bajsade på sig, och det luktade alltid så illa i hela huset., så då det kom besök måste de hålla för näsan. Vad skulle de tänka, stackarna !

Prinsessan var ju här och hälsade på en gång , och vad skulle hon tänka? Det var väl hon som bestämde att det inte fick vara på det viset. Åren efter så togs det inte in fler barn med sådana sjukdomar. Kajsa blick försvann i fjärran en stund -----, hon blev tyst, allt detta var ju så länge sedan. Hon slöt ögonen och log lite, - vad är det för nyfiken ung man som frågar om allting ?

Kajsa vaknade till, - tankarna hade fått vila en stund och de svunna tiderna stod åter klara för henne: Men nu är det så fint där borta, det blev både sjukavdelning och skolsalar i det huset, och det behövdes minsann också !

Dom höll också på att bygga en ny stor tvättstuga, och köket skulle bli större.

Du förstår, när jag kom hit fanns det ingen skola, det kom en tant ett par gånger i veckan som vi fick läsa med. Jag var ju tolv år och hade fått lite undervisning hemma så läsa kunde jag redan, därför fick jag till läxa att läsa med barnen och blev, som hon sade -“ frökens lilla hjälpreda ” !

Men vi fick arbeta mycket, vi som var lite äldre och inte hade så stora 'fel' som hindrade. Alla skulle handarbete, sy, sticka eller göra något annat som kunde bidra till Hemmets verksamhet. Tänk så många örngott och handdukar jag har fått märka och sy i hängare, oj oj, det går inte att räkna. Pojkarna, som var lite starkare i sin händer, fick göra korgar och binda borstar och sånt. Men det var flera pojkar som var duktiga att sy, dom fick sy kläder men vi flickor, vi dög inte till det, sa Kajsa med ett litet skratt. De första åren såldes mycket av våra arbeten på basarer. Det var rika tanter som höll på med sådant, dom var väl bekanta med de kungliga förstås. Men de var snälla som samlade in pengar så vi här på Hemmet kunde få mat och kläder.

Ja, - och maten ja, det var minsann inte som nu inte. Potatis var det inte så ofta, nästan aldrig, mest var det kålrötter och rovor, -- å fisk förstås !

Kajsa skrattade till,- jag förstår inte var de fick all fisk ifrån ! Men på söndagarna var det kött - och potatis ! Ibland var det korv med rotmos, det var nästan bättre för köttet var ofta så segt. Men det bästa! - kokt skinka med potatis och persiljesås! Det var favoritmaten. Hennes ögon tindrade och munnen log -, jag tror än i dag att det är det bästa jag vet !

När jag berättade om basaren, och det som såldes där, så blev det ändring så småningom. Vi som arbetat fick behålla 10 procent av den summa en sak såldes för och det kunde ju bli 10 - 15 öre för den som varit flitig och duktig, -- men jag tror det blev en 5-öring för de flesta, -- dom som inte kunde arbeta så fort --- . Jag lärde mig sticka strumpor och vantar, det gick som en dans för jag var ju frisk i händerna. Å Garre, som kom lite efter mig, han var väldigt duktig. Han fick lära sig till skraddare och klarar sig själv nu, har jag hört. Svante och Jakob var också duktiga pojkar, ja, många av dom arbetade bra. Så det var inte bara flickor som kunde sy och sticka må du tro !

Det var väldigt strängt på den tiden då jag var ung. Varenda dag måste vi tyst och stilla sitta och höra på när fröken läste ur bibeln. Först på morgonen när skoldagen började och sedan när eftermiddagens syslöjd slutad, så vi kunde nästan bibeln utantill. Men jag tycker om att höra eller läsa ur bibeln, det har liksom blivit en vana, och det är jag tacksam för. En gång hade Henrik varit bråkig när vi hade bibelläsning. Då fick han stryk och sedan fick han gå och lägga sig utan mat. Usch ja, -- dom var hårdhänta på den tiden.

Har du fått stryk någon gång ? Nä - jag tror inte det, inte som det var förr inte.

Dom som inte kunde prata hade väl det svårast, de fick mest sitta ,eller ligga, och titta på när vi andra lekte eller hade något för oss. Sköterskorna hade ju inte så mycket tid för dem då de inte kunde säga vad de ville. En del kunde faktiskt prata men sjukdomen gjorde att det blev för långsamt och otydligt. Men vi som var deras kamrater kunde lära oss höra vad de sa för någonting och var bättre på att förstå dem än sköterskorna. Vi hade i alla fall tid. Jag kunde ju läsa tidigt och jag försökte lära en del av dom andra att läsa. Dom kanske kunde lära sig läsa fast dom inte kunde prata, tänkte jag.

När jag pratade om lärarinnorna så var dom första inte riktiga lärarinnor, de kom kanske ett par gånger i veckan. Så småningom blev det bättre och vi fick också handarbetslärarinnor. Den första hette fröken Bruun. Han var duktig. Sedan fick vi en som hette fröken Sandell, från Småland. Hon lärde oss både att sy och fläta hattar. Kajsa skrattade -- ja, du skulle ha sett oss på sommaren, jag tror varenda unge hade en hemgjort halmhatt på sig.

Jag har hört att fröken Sandell inte hade någon lön när hon arbetade på Hemmet, men det var visst ganska vanligt på den tiden med sådana där välgörenhetsarbeten. Det hade inte fröken Klerker heller fick jag höra, fast hon var föreståndarinna och hade så mycket att stå i. Men det blev bättre med skolan så sakta. Vi fick en lärarinna som hette fru Ahlstedt och hon kom varje dag, fast bara ett par timmar de första åren. Sen blev det som en vanlig folkskola, jag kommer inte ihåg vilket år det var, men lärarinnorna måste då också bo på Hemmet, på "Gamla Hemmets" översta våningen.

I januari månad 1889 blev det en stor slöjdställning i Stockholm där saker från Eugeniahemmet var med och våra slöjdfrokvar hade varit så duktiga att dom fick medaljer. Jag var bara 13 år då och hade inte börjat slöjda, men inte fick mina äldre kamrater någon medalj som de kunde skryta med.

Men - det var roligt i alla fall och det pratades mycket om detta. Vi fick nöja oss med att vara de osynliga sidorna av medaljerna. Ha, ha !

Under mitt första år på Hemmet , 1888, kom det in 12 stycken nya barn, och det kändes att började bli trångt i rummen. De flesta var små, tre- fyra år sådär. Några av de äldre hade en sjukdom som gjorde att det rann var ur knät eller höften. En pojke låg redan i en gipsbädd, han var skadad i ryggen. Usch - det kändes bedrövligt att se det. Förr kunde ju inte föräldrar sköta sina barn hemma så bra, så de var nästan halvdöda när de kom hit. Här fick de i alla fall vård och mat. Kom det någon som var 10 - 12 år blev man glad, en efterlängta kamrat som man kunde prata med. Två barn kommer jag särskilt ihåg, Maria och Carl Oscar. Dom var blinda och döva båda två och låg som ett par paket. Men dumma var dom inte, dom pratade med händerna, så man kunde förstå dom ganska bra ändå. Dom var inte kvar så länge, jag vet inte var dom tog vägen eller hur det blev med dom.

*

Det bästa som hände var när det 1896 byggdes ett nytt stort hem till, det behövdes så väl för det hade nu blivit 71 stycken barn på gamla Hemmet. Huset byggdes invid det första och det var nära och lätt att gå mellan dem alla.

Vi som varit här länge och tillhörde de äldre fick då en egen våning längst upp och allting kändes skönare. Det som kunde bli besvärligt var trapporna. Hissen dit upp kom lite senare, 1924 tror jag det var. De barn som kom nu var också friskare i huvudet och de blev fina kamrater som man sedan kunde vara med.

När jag tänker på så mycket vi sjöng med varandra. Vi hade en fröken lite senare som var duktig på att spela orgel, det var roligt! Så minns jag en pojke, han var väl 8 eller 10 år, han hette Conrad och kunde spela fiol så fint. Han höll stråken med vänster hand, fast man egentligen skall håll den med höger hand.

Vi hade in manlig lärare ett tag, det var nog 1904 som han kom. Om han var en riktig lärare vet jag inte, men han var hos oss i skolan och hjälpte till då och då. Han hade en fiol och spelade för oss väldigt ofta. Läraren tyckte särskilt om Conrad och som jag förstår så hörde dom ihop med sin musik. Conrad kunde lära sig att spela på alla instrument. Han spelade både på orgeln och fiolen. Han lärde sig genom att lyssna för han var nämligen blind! Det var nog ett sånt där underbarn, som de brukade säga, som vi hade bland oss. Men han blev inte så många år äldre, han dog ganska snart. - Jag tror han hade någon slags varbildning i huvudet ---. Kajsa suckade -, ja, det var så många barn som led förr.

Jag blev konfirmerad då jag var 16 år. Vi var bara fyra stycken och den första gruppen konfirmander på Eugeniahemmet. Vi blev liksom lite märkvärdigare än de andra, vi var ju 'vuxna' nu. Det kom en präst en gång i veckan och läste med oss. Han var hovpredikant och hette Beskow.

Den 1 juni 1890 fick vi åka till Blasieholmskyrkan för att få nattvarden och bli konfirmerade. Det var en stor händelse för mig, ja, för hela Hemmet över huvud taget. Det var rent märkvärdigt att en så fin präst kom till oss, och ville vara tillsammans med oss. Det fanns alltid tanter och farbröder som ville titta på oss, men sällan prata med oss. Han var en fin och mänsklig man, hovpredikant Beskow!

En annan händelse, - som blev en stor händelse - var när vi som var äldre fick ett eget hus att bo i. Arrendatorn, som hade hand om marken runt Hemmet var tvungen att flytta. Det var år 1900 och det blev lite bråk i början, för han hade flera år kvar på kontraktet. Men så småningom blev det klart och han fick ganska mycket pengar i ersättning. Dom pengarna hade styrelsen helst velat behålla för det hade kostat med alla hus som byggts. Det var ju ett stort markområde arrendatorn haft, som nu Hemmet behövde ha och ta hand om. Mannen odlade grönsaker, blommor och sådant han kunde sälja inne i stan. Ett tag var det stora land med tobak, sån där 'snustobak', som det kallades. Så nu när Hemmet fick all mark så kunde det bli bättre med mathållningen. En större stallgård byggdes med plats för grisar, höns och en häst. Hästen skänktes av en av herrarna i styrelse, tror jag. Han hette Pollux, minns jag.

De stora pojkarna fick nu vara med ute i landen och göra vad de kunde. Annars fanns det en gårdskarll som hette Johansson, han var förresten med och byggde det första stora huset. En gammal tant hette Augusta, hon skötte grisarna och getterna. Potatis odlades nu ända ner till Uppsalavägen så nu behövde man inte längta efter potatisen längre. Vi slapp de eviga kålrötterna.

Men vi skall prata om det bästa, vi "gamla" fick en egen bostad i arrendatorns fina hus. Där bodde vi, fyra flickor och fem pojkar. Senare blev det fler, de som kunde fick ta sig upp för trappan till övre våningen. Det var väl lite obekvämt ibland och ganska kallt om vintrarna. Kakelugnarna skulle eldas och hållas efter. Vi hade en stor kamin på hjul och den kunde rullas från ett rum till ett annat då det behövdes. Men bra var det i alla fall, vi trivdes som det var. Vi var ju inga barnungar längre.

Bland mina kamrater var det några jag fäste mig särskilt vid. En pojke som hette Harald Thillander. Han kom till Hemmet lite före mig, 1886, nio år gammal. Han hade blivit blind och nästan döv efter han smittats av scharlakansfeber, jaa, - han var så sjuk ett tag att han var som skendöd.

Han hade också fått benröta i sin ena hand, med det gick att operera så han fick behålla sin hand. Annars var det vanligt att det sjuka bara skars bort. Harald var mycket begåvad, ja, - ovanligt intelligent får man säga. Det sades att han kunde läsa när han var tre år. Han studerade blindskrift på ett utländskt språk, för det fanns inget sådant på svenska. Till god hjälp hade han en pojke som hette Axel Forslin. Dom studerade tillsammans och blev riktiga bundsförvanter. Axel var å sin sida ett musikaliskt geni. Jodå, - det finns så mycket att berätta om dom, så det får vi nog ta en annan gång. En av de kloka flickorna var Augusta Pettersson, hon är föresten fortfarande kvar på Hemmet ännu och arbetar som slöjdlärare. Så nu tillhör hon "fröknarna". Min bästa vän var i alla fall Ida Andersson. Hon hade kommit till Hemmet före mig, 1886, men blev så småningom min rumskamrat i "Asylen", som vårt fina hus kallades.

Hon var lite klen och satt hela tiden i rullstol. Jag kunde som ung stöda lite på benen men numera är det samma sak för mig, jag blev sittande. Ida var en intelligent flicka. En annan flicka var Emma Gustavsson, jag tror hon hade fått engelska sjukan som var en vanlig sjukdom förr i världen. Han var så liten och klen men hade en så ljuvvelig sångröst att inte ens änglarna i himmelen sjöng vackrare.

Med vård och ordentlig mat blev hon frisk och flyttade härifrån efter några år. Jag vet inte vart hon tog vägen men det sägs att fått arbete och har det bra, så det klarar sig nog med henne.

Och nu sitter jag här på "Nya Hemmet". Det kallas så för att det är det sista hus som byggts här. Det är ett stort vackert hus som byggdes för oss som kallades "överåriga". Vi är egentligen för gamla för att bo på Eugeniahemmet, men nu bor vi i alla fall så här. Vi har egen inhägnad tomt och en liten trädgård och blev färdigt 1913. Jag var med de första som fick flytta in. Så nu bor vi 35 stycken här i små rum, två i varje. Det kändes skönt och modernt till skillnad mot den gamla asylen, som blev ganska nersliten så småningom. Det kostade en del pengar förstas men det hela betalades av en vän till prinsessan Eugenie.

Konsulinnan Maria Ekman hette hon som betalade hela kalaset. 100.000 kronor gick det på, en förfärlig massa pengar, det är ju så mycket att man inte fattar det egentligen. Du förstår, många av oss kom hit som barn och hade ingenstans att ta vägen sedan vi blivit vuxna vi hade inget annat hem. Eugeniahemmet var ju till för barn, men som sagt, barn blir ju ändå vuxna så småningom. Därför tyckte styrelsen att vi som var ganska friska men ändå inte kunde klara oss helt själva skulle kunna få stanna kvar på Hemmet.

Gamla Arrendatorbostaden blev nu personalhem, i stället, vilket också var ganska nödvändigt för dom. Personalen bodde uselt förr. Första tiden fick dom sova i ett avskärmat hörn i barnens sovrum, sedan ett litet avskilt kyffe intill sovrummet, allt för att kunna övervaka barnen även nattetid. Det fanns ingen nattvakter då inte ! Nu kunde de flesta få ett eget rum, kanske att dela med en arbetskamrat, men ändå; bättre än förut.

Men det hände flera märkvärdigheter på Eugeniahemmet. 1914 fick vi en manlig lärare, ja, han blev till och med föreståndare för pojkarna. Gerhard Andersson hette han och var diakon. Han behövdes. Du förstår, det var ju bara kvinnor här bland barnen, vårdpersonal och skolfröknar. Diakon fick sin bostad i nybyggda Nya Hemmet, på den manliga sidan. Den var bra för de stora pojkarna, dom hade blivit karlar nu och behövde ha annat än bara kjoltyg ikring sig. På skolavdelningarna behövdes det också en pappafigur. Det var en tjugig karl må du tro och det blev väl en viss 'oro' bland fröknarna kan man tänka, med se, efter klockan nio på kvällen blev det inget av med 'besök på rummen'. Fröken Kruse vakade över de sina som en kycklingmamma, inget olämpligt skulle få hända.

Men Gerhard var en musikalisk och duktig herre och att sjunga hade ända från början varit en stor och viktig sak på Hemmet. Han var van körsångare och utvecklade nu den fyrstämmiga körsången. Vi sjöng mest tvåstämmigt innan

Det var sångövningar nästan jämt, tycker jag, ganska jobbigt men ändå det roligaste vi kunde ha. Jag vet inte om barnen här på Hemmet var mer musikaliska än andra barn, med nästa alla lärde sig att sjunga flerstämmigt. Man kan väl säga att det ingick i uppfostran på något sätt.

Diakon slutade På Eugeniahemmet 1918, efter fyra års arbete. Då hade han funnit sin käresta här på Hemmet, den vackra massösen Ingeborg. De gifte sig och de var tvungna att sluta sitt arbete här. Det fanns inte plats för personal som var gifta, Hemmet var inte anpassat för det. De som kom till Hemmet för att arbeta skulle se det som ett kall, inte gifta sig och få egna barn. Efter diakon kom hans bror Gösta hit. Kajsa skrattade till - haha! , det var inte bättre det, han var lika snygg han, med mustasch och allt. Men sjunga kunde han, Gösta Arn ! Han hade en ovanligt vacker och innerlig röst, och jag tror att det liksom smittade av sig, alla ville sjunga så vackert som han. Om jag får säga vad jag tror så finns det nog ingen liknade kör som kan sjunga så vackert som vår kör på Hemmet. Det är nog så att när barn blir skadade och inte kan springa ikring på ett naturliga sätt, så växer något annat fram i stället. Det finns något djupt där inne i hjärtat, som en längtan att få uttrycka något, som kan få komma fram i sången i stället. Det är svårt att förklara, men jag tror att du förstår vad jag menar och vill säga.

Sångmagister Gösta Arn kommer troget varje vecka för sångövningar och det har han gjort sedan 1918 då han tog över från sin bror. Han har aldrig bott här, han är ju lärare ute på Lidingö men kommer ändå hit till oss. Här på Nya Hemmet spelas och sjungs ofta. Maurits spelar fiol, Karin spelar orgel och Augusta spelar lite piano. I bland är det aftongudstjänst hos oss och då kommer det ganska många från skolhemmet för att få sjunga med i de gamla sångerna.

Då blir det sång må du tro !

Ja ja - tiden går ! Nu har jag bott på Eugeniahemmet i mer än 50 år.

Det finns många öden och mycket att minnas. Allt har ju inte varit så lättsamt. Jag bär också på sorger, som de flesta andra människor, men livet har ändå kunnat ge mig så mycket. Det som varit till tröst är min tro och alla de starka människor jag fått möta, de som varit små inför människor men kanske stora inför sin Gud och sitt öde.

Nej du! nu har jag pratat så mycket och är både trött och hungrig. Det är färdigdukat och middagen är snart här känner jag, .Så nu får du gå !

Adjö för den här gången, sa Kajsa och log, vinkade med handen.